

4

ŽENŠTÍ UPÍŘI A MUŽSKÉ OBĚTI

Může se zdát nepochopitelné, že silný jedinec by se mohl stát obětí psychického upíra, který vypadá úplně bezmocný. Přesto existují pro silného rytíře ještě silnější vnadidla, než je záchrana vděčného nalezence v tísní. Jak vzrušující je zachránit někoho z čelistí tragédie, obzvláště pokud je oběť uznalá a vděčná! Vy, ušlechtilý zachránce, osaměle jdete po noční vylidněné vozovce, když tu se náhle u okraje cesty vynoří ženy a naříkající ve své opuštěnosti a svůdném zoufalství. Ach, pomyslíte si, tady se mi naskýtá jedinečná příležitost příslušně použít svůj meč! Tady je někdo, kdo touží po záchraně! Snad by se tu i pro mě našlo trochu lásky na konci hrdinského vysvobození! Váš meč zablýská a vy přiskočíte na pomoc – bijete všechny nepřátele, ošetřujete všechna poranění a platíte každý účet, který vám podává. Odrážíte a činíte výpady až do vyčerpání, protože vás sleduje pár zbožňujících očí a ta, které patří, nesmí být ponechána bez pomoci. Postupujete kupředu přes veškerou únavu za hranice možností, dokud nejsou vyčerpány vaše poslední rezervy. Ale stále bojujete dál, navzdory vyčerpání, abyste zachránili sladkou, bezmocnou ženu, protože jak byste mohli nechat to ubožátko na holičkách? Co by se s ní stalo bez vašeho meče, který ji chrání před rozsáhlým a krutým světem?

Vztah mezi zmocněnou mužskou obětí a ženským upírem, který se halí do závoje zranitelnosti a bezmoci, může být nejzradnějším ze všech. Tolik z nás se ocitlo ve fyzických, finančních a duchovních koncích, aniž bychom si uvědomili, že jsme naletěli. Přestáváme harašit našimi meči, nestaráme se o krvácení z našich ran, a to vše jen pro bídného ženského upíra. Jak můžeme být tak silní, a přece tak zaslepení? Ve skutečnosti ale není naše

lehkomyšlnost až takovou záhadou. Když se rozhodneme kráčet cestou Rytíře, když se odějeme do brnění zmocněnosti, očekáváme, že naši upíři budou taktéž oděni do pláště síly a moci. Nikdy nás nenapadne, že by se upír mohl zahalit do pláštíku slabosti a zranitelnosti. A co víc, je-li v naší psýše aktivován Rytíř, snažíme se sloužit méně šťastným, než jsme my sami, takže když potom narazíme na bezbrannou ženu na kraji vozovky, je na tom něco divného, že pro ni krvácíme? Jak krutá je to lest, neboť žena je ve skutečnosti upír, který se z nás bude živit vykořisťováním právě oné šlechtnosti, na níž se naše Rytířství zakládá.

Král Oidipus

Mýtus o Oidipovi je příběhem o ženě a muži. Je však velmi důležité překonat pouze erotický výklad tohoto příběhu, jak vás k tomu může svádět vlastní životní zkušenost, když se stanete diváky tohoto upířského duetu. Ono taneční vystoupení totiž zdaleka není jen o chování obou pohlaví. Pohlavnost či rodovost těchto rolí by se dnes mohla snadno vyskytnout v jakékoli kombinaci, vezmeme-li v potaz množství žen, které nyní zakoušejí více zmocněnosti, než měly v minulých staletích, a množství mužů, kteří si – prostřednictvím patriarchy – stále více uvědomují vlastní nezmocněnost. Klíčovým prvkem je zde zpronevěra krve oběti upírem, jednajícím pod pláštěm zranitelnosti.

Byl jednou jeden mocný král jménem Oidipus, který žil v prastarém městě Théby. Byl šlechtný a důsledně pečoval o blahobyt města. Když se jednou v Thébách rozšířila smrtelná nákaza a jeho obyvatelé za ním s úzkostí přišli, Oidipus s nimi pocítil hluboký soucit.

Oidipus vyslal Kreóna, bratra své manželky do věštírny boha Apollóna v Delfách, aby tam vyzvěděl, jaké zlo postihlo Théby. Když se Kreón vrátil, zdráhavě tlumočil Oidipovi Apollónovu věštbu.

Věštba nařizovala, že lidé thébští musejí najít a vyhostit člověka, který zavraždil Láia, předchozího thébského krále. Když

si král Láios jednoho dne vyjel na projížďku ve svém voze v doprovodu několika mužů, byl znenadání přepaden lupiči. Počínali si tak zběsile, že unikl pouze jeden z králových mužů a samotný král Láios byl zabit.

Thébané byli ze ztráty krále vyděšení a zarmoucení. Brzy po vraždě však dorazil do Théb jiný muž ušlechtilého a královského vystupování, velmi srdnatý, s pronikavou inteligencí. Díky své moudrosti dokázal rozluštit hádanku, kterou dávala každému, kdo přicházel do Théb Sfinx – stvůra s hlavou ženy, tělem lva, ocasem hada a orlími křídly. Hádanka zněla: „Co je to za bytost, která má lidský hlas, ráno chodí o čtyřech, v poledne o dvou a večer o třech nohách? Nejslabší je, když má nohou nejvíce.“ Až dosud nikdo odpověď nenašel, takže Sfinx všechny pohltila. Tento pocestný však odvětil: „Je to člověk. Jako nemluvně leze po čtyřech, pak chodí po dvou a na sklonku své životní pouti si bere na pomoc hůl nebo berlu, a to je ta třetí noha.“ Sfinx se nad chytrostí nováčka tak rozlítla, že sebe samotnou zahubila. A tak se stalo, že příchozí nejenže zkoušku přežil, ale také osvobodil Théby od tyranie.

V radosti ze svého vysvobození učinili Thébané ušlechtilého cizince novým králem, aby jím nahradili zavražděného Láia. Nový příchozí, jenž se jmenoval Oidipus, si vzal vdovu po králi Láiovi, královnu Iokasté, a žili spolu v Láiově paláci, kde se jim narodily čtyři roztomilé děti. Tak mohl být konečně vyřešen problém bezvládní i tyranie Sfingy. Thébané byli s novou situací tak spokojeni, že na záhadu vraždy krále Láia pozapomněli. Vrah nebyl nikdy dopaden a jediný muž, který kdysi přežil útok, se stáhl do ústraní, pryč od města, na tiché místo, kde pásal dobytek.

Najednou se však ukázalo, že jakkoli bylo toto řešení uspokojivé pro krále Oidipa a Thébany, Apollónovi nestačilo. Bohova věštba pravila, že úpadek Théb bude pokračovat, dokud nebude muž, který zavraždil krále Láia a který i nadále žil v Thébách, pohnán k spravedlivému soudu. Když Kreón vyřídil slova věštby, král Oidipus se rozlítl a nařídil, aby byl vrah krále Láia

nalezen a postaven před soud boha Apollóna bez ohledu na jeho postavení.

Navzdory rozhodnutí krále Oidipa se však zdálo, že dopadení vraha bude nadmíru obtížné. Od doby, kdy byl král Láios zabit, uběhly roky a žil pouze jediný svědek zločinu. Aby dali dohromady stopy vedoucí k usvědčení vraha, poslal Oidipus do Delf pro nejznámějšího věštce té doby, Teiresiase.

Apollón ho obdařil schopností vnitřního vidění, ale oplátkou za tento dar ho oslepil. Věštce ke králi přivedlo páže. A i když si asi myslíte, že slepota byla dostatečnou náhradou za schopnost znát pravdu, nebylo tomu tak. Za dlouhá léta věštění se Teiresias mnoho poučil o těžkém údělu všech proroků, který spočívá v tom, že lidé sice vášnivě volají po pravdě, ale neradi ji slyší. Nespokojenost člověka, který právě vyslechl pravdu, může být pro něj nebezpečná, zvláště jde-li o vysoce postavenou osobu ve špatném rozpoložení.

I to bylo důvodem, proč se Teiresiasovi nechtělo doručit informaci, kterou po něm Oidipus žádal: věděl, že pravda krále zdrtí. Ale protože se nedalo odporovat, musel vyhovět. Právil tedy Oidipovi:

*Ty sám jsi kletba vlasti...
Rekl jsem, že vrah, po kterém pátráš, jsi ty sám ...
Povídám, že právě s těmi,
kdo jsou ti nejdražší, se hnusně stýkáš
a nevidíš svou hanbu!*

Netřeba říkat, že král Oidipus byl zděšen a vyveden z míry, a jako mnoho lidí takto zaskočených špatnými zprávami byl jen málo milosrdný vůči jejich nositeli. Obvinil Teiresiase ze lži a ze spiknutí s Kreónem, jež mělo vést k jeho svržení. Křičel na Teiresiase, že je „slepý, omezený, necitelný, poblázněný stařec“, na což mu věstec klidně odpověděl: „Ty jsi poblázněný. Není zde nikoho, kdo by ti později nespílal tak, jako ty teď spíláš mně.“

Král Oidipus, vztekem celý bez sebe, nařídil Teiresiasovi okamžitě odejít. Jenže ten se rozhodl sdělit králi celou pravdu:

Muž, kterého dávno hledáš a proti kterému tu vyhlašuješ své prokletí, vrah krále Láia – je tady!

Myslí se, že je to cizinec, který se k nám přistěhoval – ukáže se však, že je rodák z Théb.

A málo ho ten osud potěší: z vidoucího se stane slepcem, z boháče žebrákem a o holi klopýtat bude do ciziny.

Pozná se, že byl tu zároveň svým dětem otcem i bratrem a své ženě zároveň synem i manželem, že s otcem sdílel lože a svého otce zavraždil.

A po tomto vyjevení hrozně skutečnosti Teiresias odešel.

Některé skutečnosti jsou tak hrozně, že když se je dozvíme, nezůstanou v naší paměti dlouho, protože je naše mysl vytěsní do hlubin nevědomí naší psýchy. Protože však nejdou odstranit úplně, jsou uloženy někde v koutku naší duše, jak se to stalo i Oidipovi. Věštbu prohlásil za lež, kterou si vymyslel veštec spolu s Kreónem. Kreón však byl odvážný a chytrý, postavil se před krále a nabídl mu, že najde důkazy, které by vyvrátily věštčova slova.

Oidipus tuto nabídku nejprve odmítl, ale když ho Thébané naléhavě prosili, aby pátral po vrahovi, a vyléčil tak chorobu země, neochotně souhlasil, neboť vždy dbal hlasu svého lidu. Pátrání zahájil zjišťováním podrobností u královny Iokasté. Po jejím vyličení staré věštby nechal poslat pro pastýře, který kdysi přežil útok na královu skupinu. Zatímco čekali na pastýře, svěřil se Oidipus královně, proč ho její slova o vraždě starého krále tak zneklidnila. Měl zato, že je synem krále Polyba a královny Merope, kteří vládli v sousední zemi. Když Oidipus dosáhl mužného věku, delfská věštba předpověděla, že zabije svého otce a ožení se se svou matkou. Zděšen těmito slovy uprchl z korintského království a doufal, že se mu tak podaří utéci před hroznou věštbou.

Během putování mezi Korintem a Thébami potkal na rozcestí skupinu mužů, z nichž jeden jel na voze. Když míjel Oidipa, začal ho bít. Rozzlobený Oidipus se pomstil tím, že všechny pobil. Teď přiznal královně, že má obavy proto, že detaily z oné bitky na rozcestí v mnohém připomínají informace královny Iokasté o vraždě krále Láia. Ale potom si zase vzpomněl na to, že jediný svědek, který tenkrát přežil, tvrdil, že krále Láia a jeho družinu přepadlo mnoho mužů, nikoli osamělý poutník, takže se snad nemusí ničeho obávat.

Zatímco král a královna očekávali zprávy od pastýře, z Korintu dorazil posel, nesoucí králi „špatné i dobré“ zprávy: první byla, že jeho otec, král Polybos Korintský, zemřel ve vysokém věku. Oidipovi se navzdory všemu smutku ulevilo, neboť zpráva rozptýlila pochybnosti týkající se hrozného delfského proroctví, podle něhož měl zavraždit svého otce. Když mu posel tlumočil, že korintský lid očekává jeho návrat jako svého nového vladaře, odmítl s tím, že se stále obává druhé poloviny věštby, podle níž by se měl oženit se svou matkou. Posel však stále naléhal, protože se nechtěl vrátit bez krále. A tak v pokusu zmírnit Oidipovy obavy z návratu mu prozradil, že král Polybos a královna Merope nebyli ve skutečnosti jeho rodiče. „Co tím myslíš?“ vykřikl král. Korintský posel mu odpověděl, že před mnoha a mnoha lety, v dobách, kdy on sám byl ještě mladíkem ve službách krále Polyba a královny Meropé, se dozvěděl o tom, že královský pár je nešťastný, protože nemůže mít děti. A tak, když posel potkal pastýře, který mu nabízel krásné, opuštěné miminko, zdálo se mu, že by je mohl přinést před krále a královnu, aby je přijali za vlastní. To se také stalo, a tím miminkem, které donesl korintskému královskému páru, byl právě Oidipus. „Tak vidíte, pane,“ uklidňoval krále posel, „královna Meropé není vaší skutečnou matkou a žádné nebezpečí, vrátíte-li se do Korintu, nehrozí.“ „Kdo byl ten pastýř, od něhož jsi mě přijal?“ zeptal se Oidipus se vzrůstajícím rozechvěním.

„Myslím, že se říkalo, že pochází ze země krále Láia,“ odpověděl posel chvějícím se hlasem.

A tak král Oidipus a královna Iokasté spolu s korintským poslem i lidem thébským očekávali ještě dychtivěji příjezd starého pastýře.

Když se konečně dostavil do paláce, byl podobně jako Teireias velmi neochotný s králem mluvit. Oidipus mu však přikázal, aby řekl všechno, co ví. Se strachem a zármutkem pověděl starý pastýř králi svůj příběh: „Je to už dávno, co věštírna v Delfách předpověděla králi Láiovi, že bude zavražděn vlastním synem. Aby odvrátila toto hrozné proctví, svázala královna Iokasté hned po narození prvního syna dítěti nohy a nařídila mi, abych zanesl nemluvně do pustiny, kde mělo zemřít.“ Pastýř byl dobrý muž a nemohl se k zabítí bezmocného dítěte odhodlat.

Tak se dozvěděl Oidipus a Thébané, jak se splnila dávná kletba.

Konec příběhu je stejně smutný jako jeho začátek. Královna Iokasté utekla ze sálu a oběsila se v komnatě, v níž stálo jejich manželské lože. Když ji Oidipus našel, vypíchl si oči jehlicemi, jimiž si královna spínala své roucho.

Po výzvě svých dětí i svého lidu odešel „tento velký ztroskotanec a zavrženec Oidipus, jehož mají bohové v nenávisti“ na cestu zavržení, vyhnanství a smrti.

Rozpoznání ženského upíra

Příběh o Oidipovi je příběhem muže, který se chytil do sítí bohů a který byl odsouzen k tomu, aby spáchal dva činy, jež lidé považují za nejhorší: otcovraždu a krvesmilstvo. Mýtus o Oidipovi bývá tradičně interpretován jako lekce o životně nebezpečné chybě, kterou staří Řekové nazývali *hybris* – domýšlivá lidská pýcha a sklon člověka považovat se za rovného bohům. Tyto důsledky jsou zvlášť pro ty, kteří by se mohli ocitnout v jejich nesmrtelné říši, velice zlé, protože bohové snášejí všechny smrtelné uchazeče o vstup do jejich říše s velkou nelibostí. Důsledky, plynoucí z *hybris*, zakoušíme pokaždé, když se ztotožňujeme s archetypální mocí a silou, která místo toho, abychom se k ní vztahovali, proudí skrze nás. Vzpomeňte si na poučení z první

kapitoly, že jestliže se s archetypem identifikujeme, začneme za inkarnaci boha či bohyně považovat sami sebe, místo abychom pamatovali na to, že jsme prostě pouhý smrtelný uzlíček, skrze něhož proudí nesmrtelná moc. Podlehne-li *hybris* a identifikujeme-li se s archetypem, s největší pravděpodobností zacházíme s božskou mocí špatně nebo nás spaluje. Zmocňuje se naši lidské identity, deformuje ji a nakonec vymazává.

Oidipus se určitě dopustil *hybris*, a to jak v doslovném, tak v přeneseném psychickém smyslu. V doslovném smyslu slova se provinil, když se pokoušel vyzrát na delfskou věštbu útěkem do Korintu a doufal, že přechytračí bohy, kteří přehlédnou jeho snahu vyhnout se osudu. Když pak žil v Thébách, oddával se psychické *hybris* svým vládnutím, jako by byl božským ochráncem svého uctívajícího lidu, jemuž byl ve skutečnosti za své polobožské postavení zavázán. Oidipus, který uvěřil, že je lstivější než bohové, a který jednal, jako by sám byl bohem, arogantně kráčel svému osudu vstříc. Jeho hříchy otcovraždy a incestu byly přímými důsledky jeho vědomých snah o to hrát si na boha a vymknout se nařízením skutečných bohů.

Je zajímavé si připomenout, že přes všechnu svou *hybris* spáchal Oidipus hříchy otcovraždy a incestu nevědomky; zhřešil při samotných pokusech se jim vyhnout. Jeho úmysl byl šlechetný; jeho jediným vědomě spáchaným hříchem byla právě *hybris*, obsažená v pokusech vyhnout se delfskému proroctví. To, co činí z příběhu tragédie, je jeho nevědomost při páchání otcovraždy a incestu. Kdyby tušil, že obětí je jeho otec a že si bere vlastní matku, příběh by byl jiným eposem, v němž by byl postaven před soud odporný ničema. Tragédie tkví v tom, že Oidipovy nejhorší hříchy byly spáchány v nevědomosti. Když začaly jeho zemi sužovat důsledky jeho nevědomých hříchů, usiloval Oidipus o zjištění pravdy. Kvůli svému lidu pokračoval v hledání pravdy navzdory svým obavám. Později, když se dozvěděl, že zločincem není nikdo jiný než on sám a byl svým národem zatracen, uložil si sám ještě přísnější trest, než by byl vyměřen vrahovi krále Láia.